

SISÄMINISTERIÖ
INRIKESMINISTERIET

Syrjintä Suomessa

Tietoraportti 2014

yhdenvertaisuus.fi
equality.fi

SYRJINNÄN SEURANTA

Sisäministeriö koordinoi kansallisen syrjinnän seurantajärjestelmän toimeenpanoa. Sen mukaisesti ministeriö kerää tietoa syrjinnän määrästä, sen eri muodoista, syistä ja seurauksista Suomessa. Tähän esitteeseen on koottu eri toimijoiden keräämää tietoa syrjintäkokemuksista, syrjintäilmoituksista ja siitä, millaista syrjintää Suomessa ilmenee.

Syrjinnän seuranta Suomessa

Sisäministeriön koordinoima kansallinen syrjinnän seurantajärjestelmä on kolmitasoinen:

- 1) kerätään ja julkaistaan ajantasaista syrjinnän seurantatietoa kuten tilastoja, raportteja, tutkimustuloksia, oikeuden päätöksiä ja järjestöjen sekä valvonta- ja muiden viranomaisten kautta tulevaa tietoa,
- 2) julkaistaan vuositason syrjintätutkimus- tai syrjintäselvitysraportti ja
- 3) kerätyn tiedon perusteella laaditaan kerran hallituskaudessa raportti, joka sisältää toimenpide-esityksiä yhdenvertaisuus- ja syrjinnän vastaisen politiikan kehittämiseksi

Syrjinnän seurantajärjestelmän kehittäminen liittyy yhdenvertaisuutta koskevan kansallisen ja kansainvälisen oikeuden täytäntöönpanoon ja sen toimivuuden seuraamiseen. Toteutettavan järjestelmän tarkoitus on antaa ajantasaista ja objektiivista tietoa syrjinnän määrästä, sen eri muodoista, syistä ja seurauksista Suomessa. Tiedon keräämisessä otetaan huomioon yksityisyyden suojaa koskeva lainsäädäntö sekä tutkimustoimintaan liittyvät eettiset kysymykset.

Syrjinnän seurantajärjestelmän valmistelua käynnistettiin työministeriössä jo vuonna 1998, jolloin julkaistiin raportti Rasismin ja etnisen syrjinnän seuranta Suomessa (Laakkonen 1998). Työministeriön asettama laajapohjainen työryhmä valmisti vuonna 2006 yhteistyössä Euroopan komission kanssa ehdotuksen kansalliseksi syrjinnän seurantajärjestelmäksi. Järjestelmän toimeenpanon valmistelu siirtyi vuoden 2008 alussa tapahtuneen hallintomuutoksen yhteydessä sisäasiainministeriölle. Sisäasiainministeriö asetti 27.8.2008 Syrjinnän seurantajärjestelmän toimeenpano -hankkeen, jolla järjestelmää edelleen toteutetaan ja kehitetään. Seurantajärjestelmän toimeenpanosta vastaa syrjinnän seurantaryhmä. Ryhmän toimintaa koordinoi sisäministeriön oikeusyksikkö.

Vuonna 2008 syrjinnän seurantaryhmä teetti ostopalveluna Syrjintä Suomessa -raportin. Lisäksi vuosien 2008 ja 2009 aikana seurantaryhmä tilasi selvitykset romanien väistämismahdollisuuden sovittelumahdollisuuksista ja työsuojelupiireille tulevista työelämää koskevista syrjintätapaustista. Vuodesta 2010 lähtien on toimittu neljän vuoden toimintasuunnitelmalla. Ensimmäisenä nelivuotiskautena (toimintasuunnitelma 2010–2013) seurantaryhmän tilauksesta toteutettiin syrjintäselvitykset:

- Huotari ym. 2011: Syrjintä koulutuksessa ja vapaa-ajalla: Erytystarkastelussa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten syrjintäkokemukset toisen asteen oppilaitoksissa
- Aaltonen ym. 2013: ”Riitelemine on pienelle ihmiselle raskasta” - Selvitys syrjinnän uhrien oikeusturvakeinojen saavutettavuudesta ja vaikuttavuudesta

Osana syrjinnän seurantajärjestelmän vuoden 2011 toimintasuunnitelmaa toteutettiin työ- ja elinkeinoministeriön tilaama ja vuonna 2012 julkaistu tutkimus

- Larja ym. 2012: Discrimination in the Finnish Labour Market - An Overview and a Field Experiment on Recruitment (Syrjintä suomalaisilla työmarkkinoilla - yleiskatsaus ja kenttäkoe rekrytointisyrjinnästä). Syrjinnän seurantaryhmä osallistui tutkimushankkeen suunnitteluun ja tutkimushanketta rahoittivat työ- ja elinkeinoministeriön lisäksi kansallinen syrjinnän vastainen ohjelma (YES -hankkeet) ja Syrjinnän seurantajärjestelmän toimeenpano -hanke.

Lisäksi **keväällä 2014** julkaistaan seurantaryhmän tilaama

- tutkimus ”eri vähemmistöryhmiin kuuluvien ikääntyneiden henkilöiden syrjintä sosiaali- ja terveystalveissa”.

Lisätietoa syrjinnän seurantajärjestelmästä osoitteessa www.yhdenvertaisuus.fi/syrjinnan_seuranta/ tai sisäministeriöstä ylitarkastaja Nexhat Beqiriltä, puh. 0295 488 287, nexhat.beqiri@intermin.fi

SISÄLLYSLUETTELO

SYRJINNÄN SEURANTA SUOMESSA	3
SYRJINTÄKOKEMUKSET	5
Eurobarometrit	5
Syrjintää koskevat käsitykset.....	5
Syrjintäkokemukset.....	6
Tietoisuus oikeuksista ja syrjinnästä ilmoittaminen	7
Syrjinnän vastaiset toimet.....	7
SYRJINTÄ TYÖELÄMÄSSÄ	8
SYRJINTÄ KOULUTUKSESSA JA VAPAA-AIKANA	11
OIKEUSTURVAKEINOT SYRJINTÄASIOISSA	13
Syrjintää koskevat tilastot, yhteydenotot ja tuomiot	13
Kokemukset oikeusturvakeinojen käyttämisestä	15
VIHARIKOKSET	16
ASENTEET	22
LÄHTEET	23

Syrjintäkokemukset

Syrjintäkokemus on henkilökohtainen kokemus siitä, että on tullut kohdelluksi muita huonommin esimerkiksi etnisen alkuperänsä, ihonvärinsä, kansalaisuutensa, uskontonsa tai muun vakaumuksen, ikänsä, vammansa, seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolensa tai sukupuoli-identiteettinsä vuoksi. Syrjintäkokemuksista kerätään Suomessa tietoa muun muassa erilaisten barometrien, kyselyiden ja tutkimuksen kautta.

Eurobarometrit

Euroopan komissio on teettänyt syrjintää koskevan Eurobarometri-tutkimuksen vuosina 2007, 2008 ja 2012. Kaikissa jäsenmaissa on tehty haastatteluja, joilla on kartoitettu vastaajien näkemyksiä muun muassa syrjinnän yleisyydestä, syrjintäkokemuksista ja syrjinnästä ilmoittamisesta, syrjinnän vastaisten toimien tehokkuudesta ja syrjinnästä työelämässä.

Syrjintää koskevat käsitykset

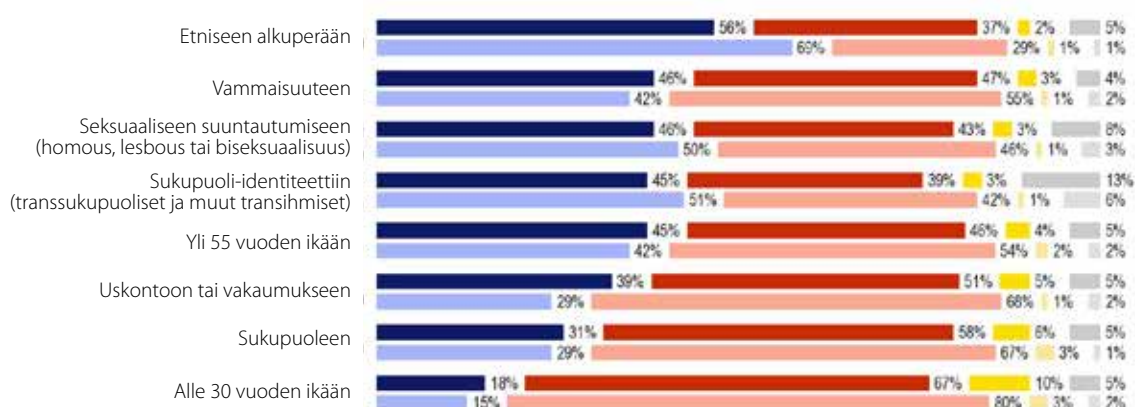
Viimeisimmän Eurobarometri -tutkimuksen mukaan, kuten myös kahden aikaisemman, suomalaiset ovat sitä mieltä, että syrjintä etnisen alkuperän perusteella on kaikkein yleisintä. EU-jäsenmaiden keskiarvoon verrattuna suomalaiset pitävät myös seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin perusteella tapahtuvaa syrjintää keskimääräistä yleisempänä.

Viimeisimmän Eurobarometri -tutkimuksen mukaan, kuten myös kahden aikaisemman, suomalaiset ovat sitä mieltä, että syrjintä etnisen alkuperän perusteella on kaikkein yleisintä. EU-jäsenmaiden keskiarvoon verrattuna suomalaiset pitävät myös seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin perusteella tapahtuvaa syrjintää keskimääräistä yleisempänä.

Lähde: Eurobarometri 2012

QC1. Kertokaa jokaisen seuraavan syrjintämuodon kohdalla, onko se mielestänne erittäin yleistä, melko harvinaista vai erittäin harvinaista (MAASSAMME).

Syrjintä, joka perustuu...

Yhteensä yleistä

Yhteensä harvinaista

Ei esiinny (SPONTAANI)

Ei osaa sanoa

Syrjintäkokemukset

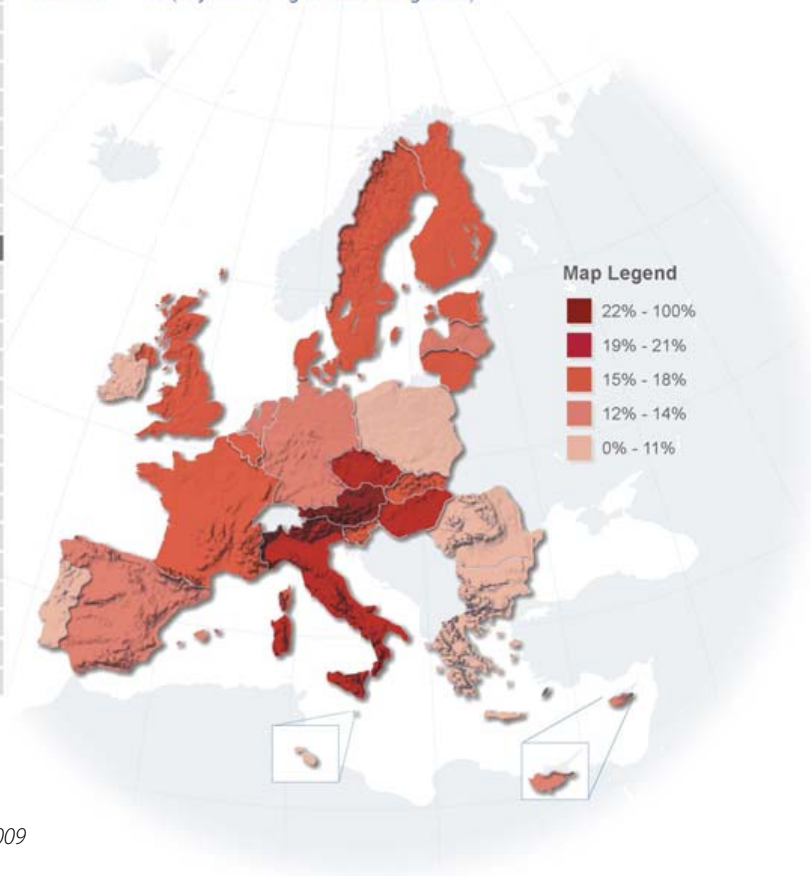
Suomessa vuonna 2012 syrjintää kertoi kokeneensa 16 % vastaajista. Verrattuna vuoden 2009 tuloksiin (12 %) syrjintäkokemukset olivat lisääntyneet Suomessa jonkin verran, mutta pysyneet lähes samalla tasolla koko EU:n alueella (2008/15 %, 2009/16 %, 2012/17 %).

Syrjintää oli todistanut tai syrjintätapauksesta kuullut 46 % suomalaisista vuoden 2012 barometrituloksen mukaan, mikä on enemmän kuin EU -jäsenmaissa keskimäärin (EU 34 %). Syrjintää todistaneiden osuus oli myös kasvanut merkittävästi vuodesta 2009, jolloin se oli vain 27 %.

	Austria	25%
	Italy	19%
	Czech Republic	19%
	Hungary	19%
	Sweden	18%
	Belgium	17%
	Luxembourg	17%
	United Kingdom	17%
	Slovakia	17%
	Denmark	16%
	France	16%
	Estonia	16%
	European Union (27)	15%
	Finland	15%
	Lithuania	15%
	Slovenia	15%
	Cyprus	14%
	Latvia	14%
	Germany	13%
	Spain	13%
	The Netherlands	13%
	Portugal	11%
	Malta	11%
	Bulgaria	11%
	Ireland	10%
	Poland	10%
	Romania	10%
	Greece	7%

Question: QA3. In the past 12 months have you personally felt discriminated against or harassed on the basis of one or more of the following grounds? Was it a discrimination on basis of...? Please tell me all that apply.

Answers: Yes (any answering at least one ground)

Lähde: Eurobarometri 2009

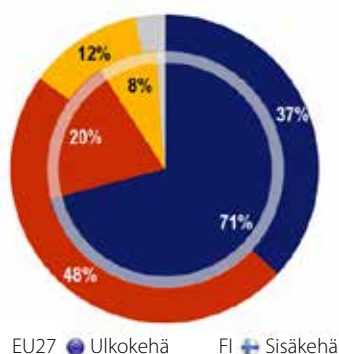
Tietoisuus oikeuksista ja syrjinnästä ilmoittaminen

Vastaajista 71 % sanoi tuntevansa oikeutensa, mikä oli kaikista jäsenmaista korkein tulos. Koko EU:n keskiarvo oli vain 33 %. Vastaavia tulokset on saatu myös aiemmista eurobarometritutkimuksista. Verrattuna vuoteen 2009, tietoisuus olisi edelleen lisääntynyt kahdeksalla prosenttiyksiköllä. Vuoden 2012 barometrin mukaan syrjinnästä ilmoitettaisiin useimmiten ammattiliitolle tai poliisille (31 %). Tässäkin suhteessa Suomi poikkeaa keskimääräisestä ammattiliittojen vahvan roolin osalta.

Syrjinnän vastaiset toimet

Syrjinnän vastaisia toimia piti tehokkaina tai melko tehokkaina 61 % suomalaisista vuoden 2012 barometritutkimuksen mukaan.

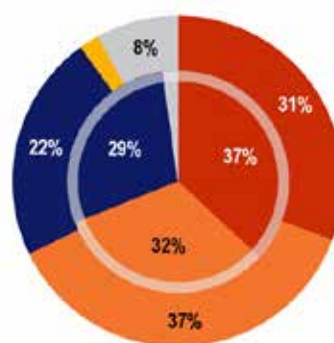
Tuntisitteko oikeutenne, mikäli joutuisitte syrjinnän tai ahdistelun uhriksi?

- Kyllä
- Ei
- Riippuu tilanteesta (SPONTAANI)
- Ei osaa sanoa

EU27		FI	
EB77.4	EB77.4-EB71.2	EB77.4	EB77.4-EB71.2
37%	+4	71%	+8
48%	-4	20%	-7
12%	=	8%	=
3%	=	1%	+1

Ovatko kaikenlaisen syrjinnän vastaiset toimet maassamme mielestänne tehokkaita?

- Yhteensä 'Ei tehokkaita' (1-4)
- Yhteensä 'Melko tehokkaita' (5-6)
- Yhteensä 'Tehokkaita' (7-10)
- (MAASSAMME) Ei ole tehty mitään (SPONTAANI)
- Ei osaa sanoa

EU27 ● Ulkokehä FI ● Sisäkehä

Lähde: Eurobarometri 2009

Lähde: Eurobarometri 2012

Syrjintä työelämässä

TYÖOLOBAROMETRI	TYÖLOLOTUTKIMUS	TYÖ JA TERVEYS
Työ- ja elinkeinoministeriö	Tilastokeskus	Työterveyslaitos
vuosittain (1992-)	1997, 2003, 2008	joka 3. vuosi
N=1000–1200	N= 3000–6000	N= 2300
ikä (nuoret ja ikääntyneet), sukupuoli, ulkomainen syntyperä	ikä, sukupuoli, kielitaito, perhesuhteet, kansallisuus, ihonväri, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen, poliittinen mielipide, ammattiyhdistystoiminta, raskaus, krooninen sairaus	ikä, sukupuoli, sosio-ekonominen status, koulutus, ammattiala, äidinkieli

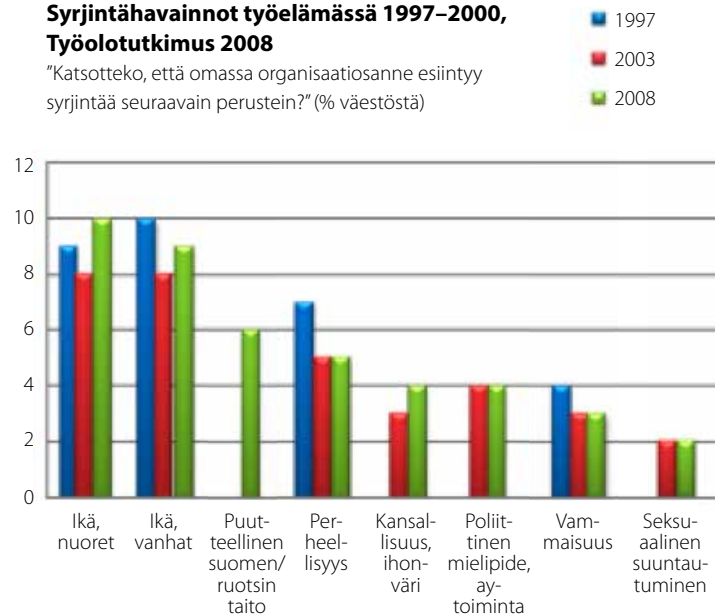
Työelämän syrjintätietoa kerätään Suomessa yksittäisten (laadullisten) tutkimusten sekä määrääjoin tehtävien tutkimusten, kyselyiden ja barometrien avulla. Säännönmukaisesti tehtäviä selvityksiä ovat: Työolobarometri, Työolotutkimus ja Työ ja Terveys -kysely. Alla olevassa taulukossa on tietoa em. selvityksistä.

Yksittäisten laadullisten tutkimusten avulla kerätään tietoa paitsi syrjinnän esiintymisestä, myös syrjintäkokemuksista liittyen työhönottoon, työsuhteen aikana ja sen loppuessa. Lisäksi syrjintätietoa saa erilaisista tilastoista ja vastuuviranomaisten (työsuojelupiirit, tasa-arvovaltuutettu) tietokannoista.

Työolotutkimuksen 2008 mukaan syrjintää on työpaikoilla havaittu eniten ikään liittyen ja vähiten tutkituista perusteista liittyen seksuaaliseen suuntautumiseen. Tulokseen vaikuttaa luonnollisesti se, että ikäperuste koskettaa suurta joukkoa työntekijöistä ja on sekä työnantajan että työtovereiden tiedossa. Sen sijaan seksuaalinen suuntautuminen, jolle se ole heteroseksuaalinen, usein salataan. Kansallisuuden ja ihonvärin osalta tulokseen vaikuttaa ryhmän pieni koko useilla työpaikoilla.

Syrjintähavainnot työelämässä 1997–2000, Työolotutkimus 2008

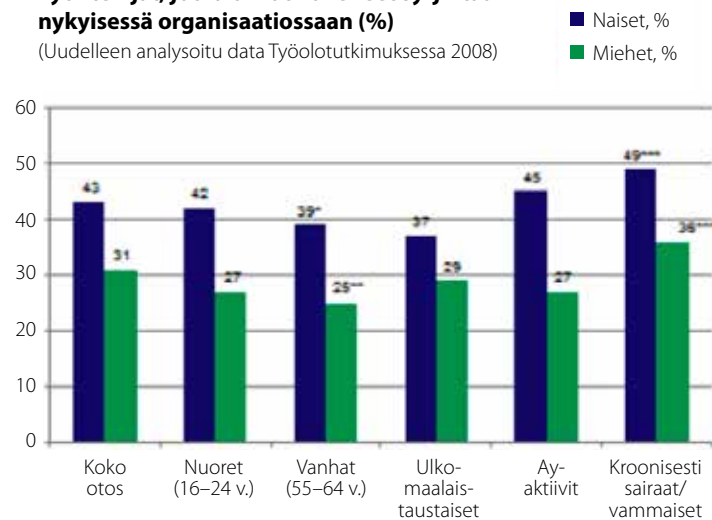
"Katsotteko, että omissa organisaatiossanne esiintyy syrjintää seuraavain perusteiden?" (% väestöstä)

Mukailtu kuviosta 91, Lehto & Sutela, 2008)

Työntekijät, jotka olivat kokeneet syrjintää nykyisessä organisaatiossaan (%)

(Uudelleen analysoitu data Työolotutkimuksessa 2008)

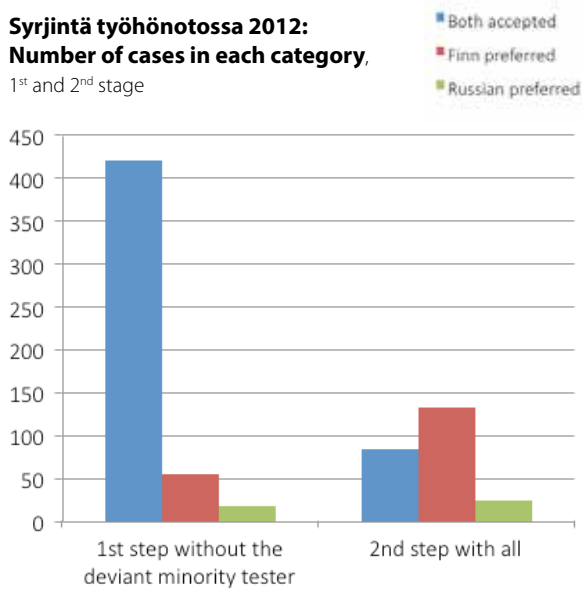

Lähde: Larja ym. 2012

Viimeisimmän työolotutkimuksen mukaan eniten työpaikoilla olivat kokeneet syrjintää kroonisesti sairaat tai vammaiset naiset. Kaikissa tutkituissa ryhmissä naisten syrjintäkokemukset olivat miehiä suuremmat.

Vuonna 2012 julkaistiin tutkimus syrjinnästä työhönotossa, joka sisältää kansainvälisen työjärjestön (ILO) kehittämän mallin mukaan suoritettua kenttätutkimusta. Tilannetestausmalli (situation testing) toteutettiin niin, että kaksi koulutustaustaltaan ja työkokemukseltaan yhtä pätevää, mutta taustaltaan (etnisyys, sukupuoli) eroavaa fiktiivistä työnhakijaa hakivat yhteensä 1 200 avoinna olevaa työpaikkaa ravintola-, kuljetus- ja rakennusaloilta sekä toimistotyötä. Verrokiparit olivat suomalaisia ja venäläisiä miehiä ja naisia. Tuloksia arvioitiin sen perusteella, pyydettiinkö hakijoita lähettämään työhakemus puhelinoiton aikana ja kutsuttiinko heidät työpaikkahaastatteluun.

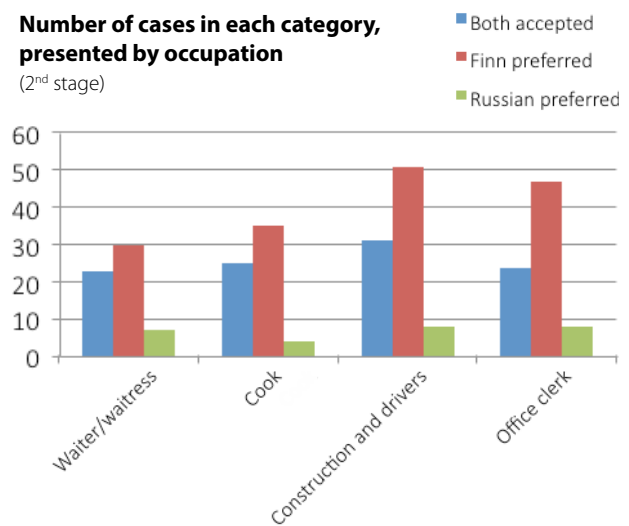
Syrjintä työhönotossa 2012:
Number of cases in each category,
1st and 2nd stage

Lähde: Larja ym. 2012

Tulokset osoittavat, että haastatteluun kutsun saaneiden määrässä on merkittävä ero suomalaisten ja venäläisten välillä. Suomalaisista 26 % kutsuttiin haastatteluun, kun vastaava osuus venäläisistä oli vain 13 %. Käytännössä tämä tarkoittaa, että venäläisen nimen omaavan työnhakijan pitää lähettää kaksinkertainen määrä työpaikkahakemuksia päästäkseen haastatteluun kuin suomalais-nimisen. Ammattialakohtaisesti merkittäviä eroja ei tullut esiin, kuten ei myöskään alueellisesti tai sukupuoleen perustuen. Sen sijaan moniperusteista syrjintää havaittiin erityisesti miesvoittoisilla aloilla kohdistuvan venäjänkielisiin miehiin.

Number of cases in each category,
presented by occupation
(2nd stage)

Lähde: Larja ym. 2012

Myös eurobarometritutkimukseen sisältyy työsyryntää koskevia kysymyksiä. Vuoden 2012 barometrissa kysyttiin suomalaisten näkemyksiä siitä, mitkä syrjintäperusteet saattaisivat asettaa työnhakijan rekrytointitilanteessa muita huonompaan asemaan. Vastaajien mielestä syrjintää työhönotossa voisi eniten esiintyä hakijan etnisen taustan vuoksi (60 %) ja ikääntymisen (57 %) sekä vammaisuuden (51 %) vuoksi. Talouskriisin arvioitiin lisäävän työmarkkinoilla eniten ikääntyneiden (66 %) syrjintää.

Syrjintä koulutuksessa ja vapaa-aikana

Eri tutkimustulosten mukaan erilaisuus altistaa kiusaamiselle kouluympäristössä. Toisaalta koulutukseen sisältyy myös rakenteellisia ja kouluttautumisedellytyksiin liittyviä kysymyksiä, jotka saattavat olla esteenä yhdenvertaisten mahdollisuuksien toteutumiselle. Lisäksi koulutussisällöillä on vaikutusta siihen, miten eri vähemmistöihin suhtaudutaan yhteiskunnassa yleensä ja omassa oppilaitoksessaan. Lasten ja nuorten kokemus syrjintä koulussa on yleisempää kuin vapaa-ajalla. Tätä selittää ainakin osin se, että vapaa-aikana on mahdollisuus valita seuransa ja paikat, joissa viettää aikaansa.

Itä-Suomen yliopistossa tehdyn tutkimuksen (Kankkunen ym. 2010) mukaan syrjintäkokemukset ovat lasten ja nuorten arjessa varsin yleisiä. Syrjiä on yleisimmin syrjitylle tuttu lapsi tai nuori. Konkreettiset syrjintämuodot vaihtelevat täydellisestä sosiaalisesta eristämisestä fyysiseen, toista vahingoittavaan väkivaltaan.

Etnisten vähemmistöjen osalta maahanmuuttajat joutuvat muita useammin koulukiusaamisen kohteiksi. Maahanmuuttajapoikien tilanne oli maahanmuuttajatyttöjä tukalampi, sillä heihin näyttää liittyvän kaksoisrooli: heitä sekä kiusataan paljon että he itse kiusaavat paljon muita. Lapsiasiavaltuutetun selvitysten mukaan romaneista 19 % oli kokenut jossain vaiheessa koulu-uraansa vakavaa ja toistuvaa koulukiusaamista ja 39 % oli kokenut satunnaista kiusaamista ja nimittelyä. Romanilasten kohdalla näyttää myös siltä, että jatkuvasti koettu syrjintä muuttuu arkipäiväiseksi ja ikään kuin normaaliksi vuorovaikutukseksi. Alkuperäiskansa saamelaiden koulutuksessa kokemus syrjintä liittyy taas erityisesti heidän kielensä ja kulttuurinsa opetukseen, jolloin se on luonteeltaan lähinnä rakenteellista syrjintää.

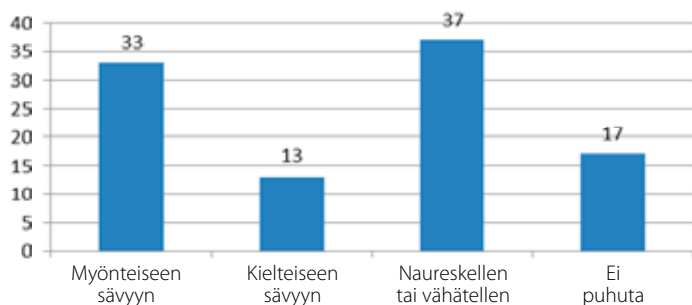
Syrjinnän eri muotojen yleisyys

Kiusaamisen / syrjinnän muoto	Kaikista vastaajista kokenut usein (n=337)	Vähemmistö- ryhmiin kuuluvista kokenut usein (n=148)
Nimittely	17 %	18 %
Ulkopuolelle jättäminen	16 %	13 %
Epäystävällinen kohtelu	12 %	15 %
Ennakkoluuloisuus	7 %	26 %
Väkivalta	3 %	4 %
Uhkailu	3 %	4 %

Millaista muuta syrjintää kokenut: huutelua kadulla, pahan puhumista selän takana, vähättelyä, pidetään tyhmempänä, minulle ei puhuta, koulussa kukaan ei halua olla mun pari

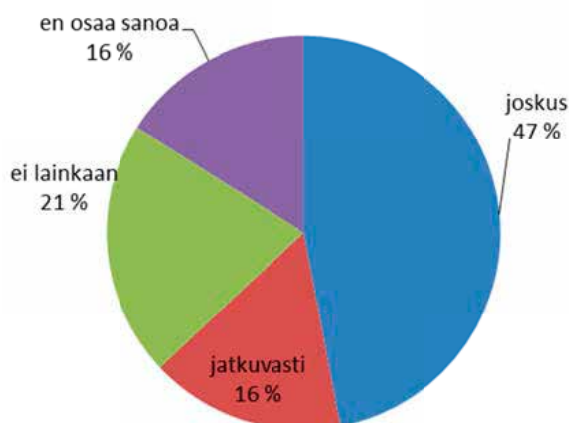
Itä-Suomen Yliopisto

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä koskeva keskustelu koulussa (n=423), %

Lähde: Huotari ym. 2011

Havainnot koulukiusaamista tai henkisestä väkivallasta seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuolivähemmistöön kuulumisen vuoksi

Lähde: Huotari ym. 2011

Syrjintä koulutuksessa ja vapaa-ajalla -selvityksen (2011) mukaan koulussa käytävä keskustelu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä oli osan mielestä pääosin myönteistä, mutta lähes yhtä suuri osa piti keskustelun sävyä naureskelevana ja vähättelevänä. Selvästi pienempi osuus vastaajista koki keskustelun pääosin selvästi kielteiseksi.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvista nuorista 36 prosentilla oli omakohtaisia syrjintäkokemuksia ja 63 % oli nähnyt heihin kohdistuvaa kiusaamista ja syrjintää koulussaan. Huonoin tilanne oli sukupuolivähemmistöjen edustajilla. Nuoret eivät kokeneet syrjintää pelkästään yksittäisten oppilaiden tai opettajien taholta, vaan vaikeana pidettiin myös yhteiskunnan rakenteelliselta tasolta lähtevää heteronormatiivista ajattelua, joka piilottaa tai häivyttää seksuaalisiin vähemmistöihin kuuluvat ihmiset. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt sivuutetaan myös lähes kokonaan opetuksessa, oppimateriaaleissa ja kouluikäisissä käytännöissä.

Vuonna 2012 julkaistun selvityksen (Junkala ym.) mukaan urheilu menettää Suomessa lahjakkuuksia syrjinnän vuoksi. "Yhteiset kentät" -tutkimus osoittaa, että homofobia ja rasismi ovat suhteellisen yleisiä ilmiöitä urheiluharrastusten parissa. Homofobia ja heteronormatiivisuus sekä niiden kanssa yhdessä kulkevat ennakkoluulot, vääristyneet käsitykset ja kielteiset asenteet tulivat esiin selvityksen keräämissä omakohtaisissa kirjoituksissa, joissa mm. seksuaalivähemmistöihin kuuluvat aktiiviurheilijat ja urheilijat kertoivat syrjintäkokemuksistaan.

Oikeusturvakeinot syrijintäasioissa

Etnisen syrjinnän valvomiseksi on perustettu kaksi erityisviranomaista, vähemmistövaltuutettu ja syrjintälautakunta. Tasa-arvovaltuutettu valvoo sukupuoleen perustuvan syrjinnän kieltä kaikilla elämänalueilla. Aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueet valvovat syrjintää työelämässä kaikilla työsuojelumukslaissa ja yhdenvertaisuuslaissa mainituilla syrjintäperusteilla. Eduskunnan oikeusasiamies ja oikeuskansleri valvovat, että viranomaiset noudattavat lakia ja perus- sekä ihmisoikeuksien toteutumista.

Syrjintää koskevat tilastot, yhteydenotot ja tuomiot

Vähemmistö- ja tasa-arvovaltuutetun asiakastapausten ja yhteydenottojen määrässä ei ole näkyvissä selkeää kasvu- tai laskutrendiä. Vähemmistövaltuutetun osalta kasvua on tapahtunut tähän saakka eniten vuodesta 2008 vuoteen 2009, mutta tultoloin syrijintäasioiden osuus suhteellisesti väheni.

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä koskeva keskustelu koulussa (n=423), %

	VÄHEMMISTÖVALTUUTETTU	TASA-ARVOVALTUUTETTU
2008	712 asiakastapaus/syrjintä yli 50 %	496 diaari/600 puhelinyhteydenotto
2009	921 asiakastapaus/syrjintä 285	509 diaari/565 puhelinyhteydenotto
2010	848 asiakastapaus/syrjintä 258	453 diaari/418 puhelinyhteydenotto
2011	716 asiakastapaus/syrjintä 218	482 diaari/386 puhelinyhteydenotto

Aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueiden tietoon tulleet työsyrijintäepäilyt vuonna 2011

Etelä-Suomi	134 (-12 %); terveydentila 69 %, etninen alkuperä /kieli /kansallisuus 21 %, raskaus/perhevapaat/sukupuoli 13 %, ammatillinen toiminta 13 %, ikä 6 %, perhesuhteet 6 %
Länsi-/Sisä-Suomi	43; terveydentila 14 %
Itä-Suomi	18; terveydentila 5, ikä 5
Lounais-Suomi	13; etninen tausta 9
Pohjois-Suomi	11; ikä 4, terveydentila 4

Työsuojeluviranomaisten tietojen mukaan vuonna 2011 he käsitelivät yhteensä 219 syrijintätapausta. Tiedot ovat suuntaa-antavina, sillä asiakasaloitteisen valvonnan lisäksi työsuojeluviranomaiset tekevät myös viranomaisaloitteista valvontaa.

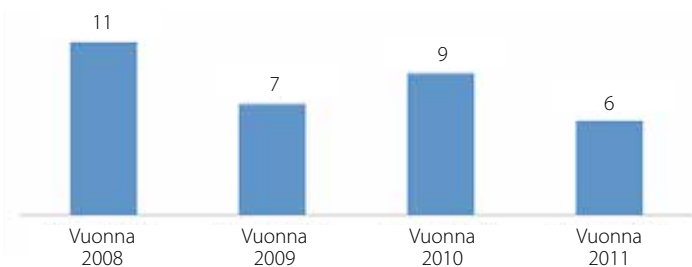
Vuosina 2008–2011 käsiteltiin käräjäoikeuksissa kaikkiaan ainakin 33 syrijintärikosta. Yleisin syrijintäperuste käräjäoikeuksissa vuosina 2008–2011 käsitellyissä syrijintärikoksissa on etninen alkuperä, joka oli syrijintäperusteena 25 tapauksessa. Lähes kaikissa etniseen alkuperään liittyvissä syrijintärikoksissa asianomistajat olivat romaneja.

Vuosina 2008–2011 käsiteltiin käräjäoikeuksissa kaikkiaan ainakin 33 syrjintärikosta. Yleisin syrjintäperuste käräjäoikeuksissa vuosina 2008–2011 käsitellyissä syrjintärikoksissa on etninen alkuperä, joka oli syrjintäperusteena 25 tapauksessa. Lähes kaikissa etniseen alkuperään liittyvissä syrjintärikoksissa asianomistajat olivat romaneja.

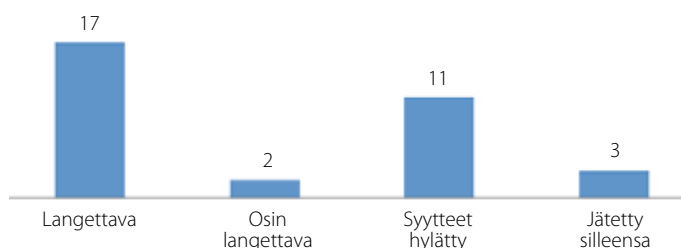
Käräjäoikeuksien syrjintärikoksista langettamissa tuomioissa päiväsakkojakauma vuonna 2011 oli 15–40 päiväsakkoa. Osassa langettavia tuomioita määrättiin syrjintään syyllistyneet maksamaan asianomistajille vahingonkorvausta. Suurin korvaus määrättiin tapauksessa, jossa oli kyse romanien asumisesta. Joukossa oli kuusi tapausta, joissa asianomistajat eivät saaneet minkäänlaista vahingonkorvausta tai hyvitystä langettavasta tuomiosta huolimatta.

Hallinto-oikeuksissa enemmistö tapauksista koski virantäyttöä. Yhteensä virantäytöstä oli kyse 67 tapauksessa. Lisäksi viidessä tapauksessa oli kyse työjärjestelyistä tai työsuhteen ehdoista, kolmesta irtisanomisesta, kahdessa tapauksessa kelpoisuudesta kirkkoherran vaaliin, kahdessa opiskelijavalinnasta ja kolmessa erilaisista kunnallisista palveluista. Lisäksi joukossa oli porotalouteen, julkaisutoimintaan, erilaisiin hakemusasioihin ja vaalituloksen vahvistamiseen liittyviä valituksia.

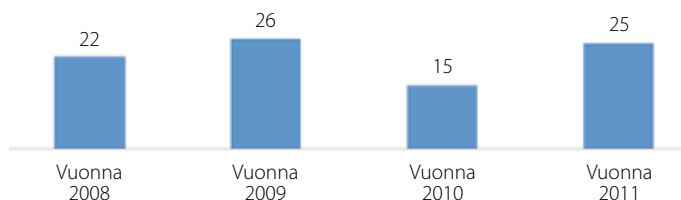
Syrjintärikokset käräjäoikeuksissa vuosina 2008–2011 (N=33).

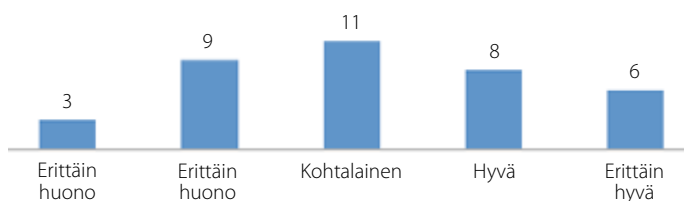
Syrjintärikosten lopputulokset käräjäoikeuksissa vuosina 2008–2011 (N=33).

Kuvio 16. Hallinto-oikeuksien käsittelemät yhdenvertaisuuslakiin liittyvät tapaukset vuosina 2008–2011 (N=88).

Kuvio 20. Tietämys oikeusturvakeinoista (N=37)

Kokemukset oikeusturvakeinojen käyttämisestä

Tutkimuksessa Aaltonen ym. (2013) selvitettiin myös oikeus-suojakeinoihin turvautumiseen mahdollisesti liittyviä esteitä syrjinnän vaarassa olevien henkilöiden näkökulmasta. Suuri osa haastatelluista arvioi tuntevansa yhdenvertaisuuslainsäädäntöä erittäin hyvin, hyvin tai kohtalaisesti. Suurin osa tunsikin mielestään myös käytettävissä olevia oikeusturvakeinoja vähintään kohtalaisesti. Moni oli kuitenkin kokenut, että esimerkiksi valtuutettujen ja viranomaisten toimivaltuuksien erojen hahmottaminen on vaikeaa. Kaikki haastateltavat, jotka lähtivät viemään syrjintää riita-asiana tuomioistuimeen, saivat oikeudellista neuvontaa sekä oikeusapua. Useimmin niitä saatiin joko ammattiliiton kautta tai itse palkatulta asianajajalta. Oikeudelliselle neuvonnalle koettiin tarvetta usein myös silloin, kun asia eteni rikosasiana.

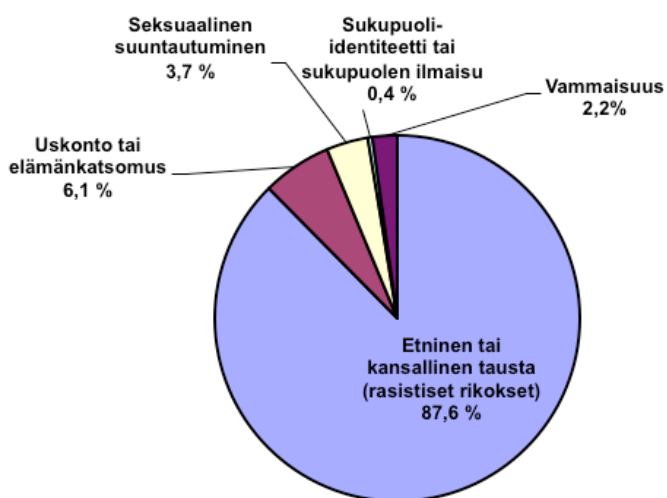
Valtaosa haastateltavista koki saamansa oikeudellisen neuvonnan ymmärrettäväksi ja riittäväksi. Noin puolelle haastateltavista oikeudellinen neuvonta sekä oikeusapu oli ilmaista: ammattiliitto oli sitoutunut maksamaan mahdolliset kulut, jos asia ei menestyisi oikeudessa. Lopuilla oli useimmiten oikeusturvavakuutus, joka ei kuitenkaan kattanut kaikkia mahdollisia kuluja. Useat haastateltavat pitivät kustannuksia merkittävänä tekijänä pohtiessaan siviilikanteen nostamista. Ammattiliittojen taloudellista tukea pidettiin erittäin tärkeänä.

Osa haastateltavista kertoi yleisesti tulleen pompotelluksi viranomaiselta toiselle tai menettäneensä luottamuksensa viranomaisiin. Yleisesti myös prosessien pitkää kestoja pidettiin valitusprosessin heikkoutena. Suurimmalle osalle haastatelluista halu saada oikeutta, kokemus epäoikeudenmukaisesta kohtelusta tai räikeästä vääryydestä oli syynä valituksen tekemiselle.

Viharikokset

	2008	2009	2010	2011	2012
Kaikki viharikokset	859	1007	860	918	732
Etninen alkuperä (rasistiset piirteet)	755	858	741	788	642
Uskonto	53	83	61	52	45
LGBT	23	31	41	42	30
Vammaisuus	28	32	21	24	16

**Viharikosten jakautuminen vuonna 2012
(Tihveräinen 2013)**

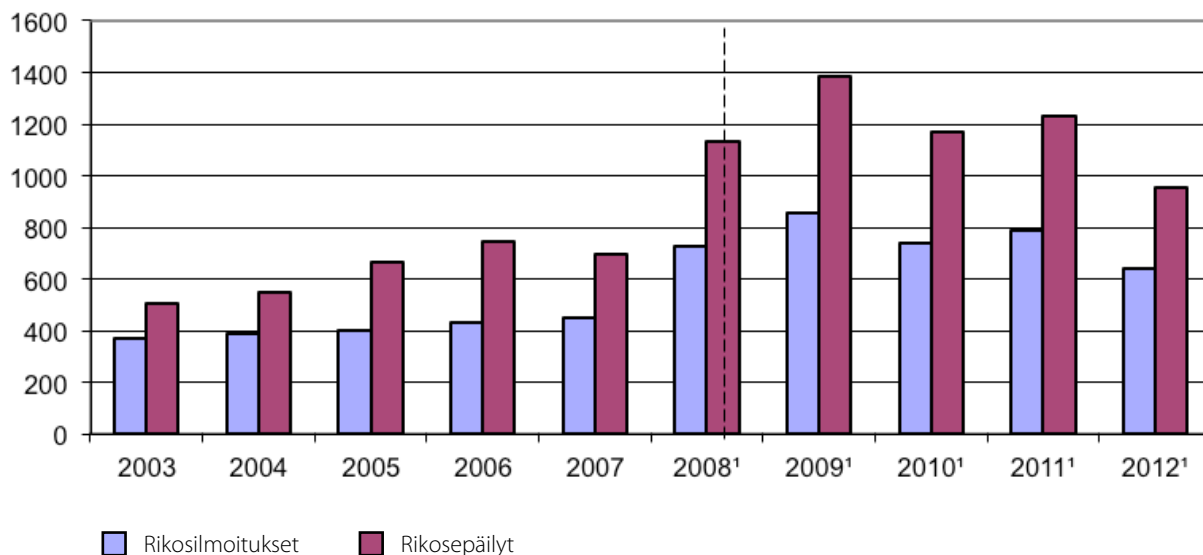

Viharikos on henkilöä, ryhmää, omaisuutta, instituutiota tai näiden edustajaa kohtaan tehty rikos, jonka motiivina ovat ennakko-oletukset tai vihamielisyys uhrin oletettua tai todellista etnistä tai kansallista taustaa, uskonnollista vakaumusta, seksuaalista tai sukupuolista suuntautumista tai vammaisuutta kohtaan.

Vaikka rasistisia piirteitä sisältävät rikosepäilyt ovat vuosina 2008–2012 muodostaneet yli 80 % kaikista poliisin tietoon tulleista viharikosepäilyistä, ei kuitenkaan voi väittää, että esimerkiksi muut ryhmät kuten seksuaalivähemmistöt tai vammaiset henkilöt kohtaisivat Suomessa vain vähän rikoksia edustamansa viiteriiköryhman vuoksi. On mahdollista, että erot poliisin tietoon tulneiden tapausten määrissä kertovat osittain siitä, kuinka eri vähemmistöryhmät ylipäätään ilmoittavat kohtaamistaan rikoksista poliisille. Eroja voi olla myös sen suhteen, missä määrin rikoksen uhrin tuovat esille omaa epäilystään rikoksen syystä rikoksesta ilmoittaessaan sekä siinä, miten poliisi on näitä asioita selvittänyt ja tottunut kirjaamaan.

Rasistisia piirteitä sisältävät viharikosepäilyjen määrät kasvovut vuoteen 2009 saakka, jonka jälkeen suunta on jälleen ollut laskeva.

Rasistisia piirteitä sisältävät rikosjutut, rikosilmoitusten ja päärikosten määrät vuosina 2003–2012

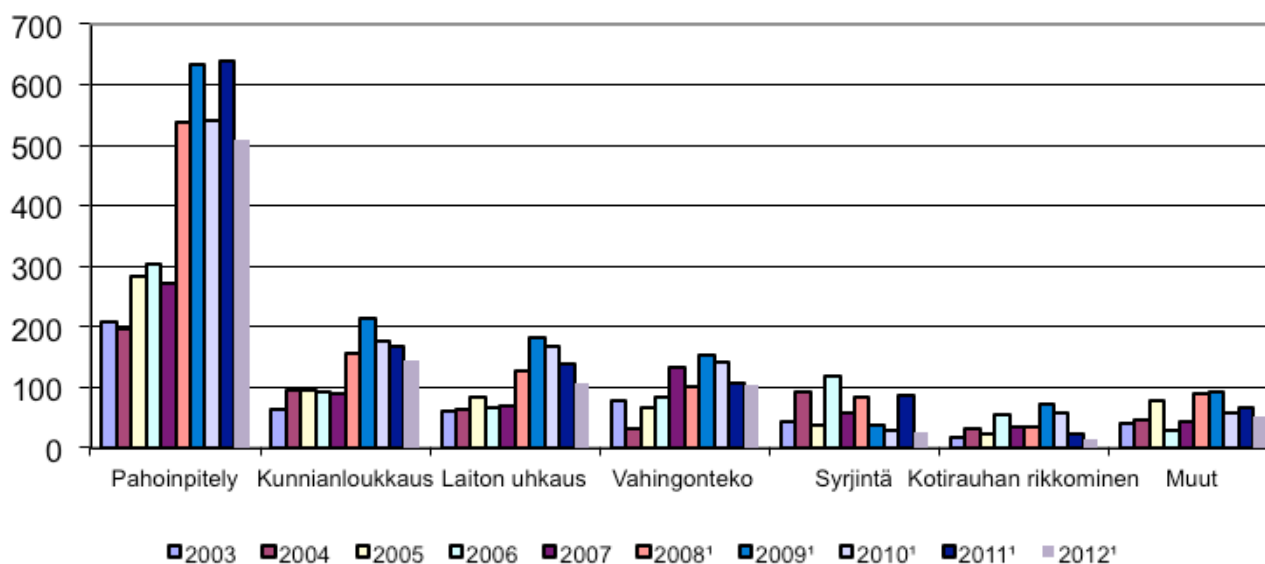

Suurimmassa osassa rikosilmoituksia kyse on tilanteesta, jossa valtaväestöön kuuluva kohdistaa rasistisia solvauksia etniseen tai kansalliseen vähemmistöön kuuluvaa kohtaan. Rikostyypeistä yleisimpiä ovat olleet eriaisteiset pahoinpitelyt.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008'	2009'	2010'	2011'	2012'
Rikosilmoitukset	373	392	400	433	453	727	858	741	788	641
Rikosepäilyt	508	550	666	743	697	1130	1385	1168	1229	957

**Vuosien 2008, 2009, 2010, 2011 ja 2012 luvut eivät ole vertailukelpoisia aikaisempiin vuosiin nähden menetelmän muutosten vuoksi*

Epäiltyjen rasististen rikosten määrän kehitys rikosluokittain vuosina 2003–2012

Yli puolet rasistisia piirteitä sisältävien rikosten asianomistajista on ollut kansalaisuudeltaan suomalaisia. Heistä osa oli syntynyt muualla kuin Suomessa. Tietyt kansalaisuudet olivat ylliedustettuina rasististen rikosten uhreina kun verrataan uhrien lukumäärää kansalaisuuksien kokonaismäärään Suomessa. Suhteellisesti suurimmassa vaarassa joutua rasistisen rikoksen

uhriksi ovat olleet Somalian kansalaiset. Myös Turkin ja Irakin kansalaisilla on moninkertainen viharikosriski verrattuna esimerkiksi Viron tai Venäjän kansalaisiin. Näyttää siltä, että rasistisille rikoksille alttiita ovat etenkin ryhmät, jotka ulkonäöltään selvimminkin erottuvat kantaväestöstä.

Yleisimmät Suomessa asuneet ulkomaan kansalaiset ja näihin kohdistuneet epäillyt rasistiset rikokset vuonna 2012

Kansalaisuus	Lukumäärä Suomessa vuonna 2012	Rasistisia rikosepäilyjä vuonna 2012	Rikosepäilyjä / 1000 kansalaista
Viro	39763	24	1
Venäjä	30183	29	1
Ruotsi	8412	2	0
Somalia	7468	59	8
Kiina	6622	0	0
Thaimaa	6031	0	0
Irak	5919	28	5
Turkki	4272	24	6
Intia	4030	2	0
Saksa	3906	3	1
Britannia	3878	0	0
Vietnam	3345	0	0
Entinen Serbia ja Montenegro	3038	2	1
Afganistan	2989	6	2
Yhdysvallat	2657	4	2
Iran	2588	8	3

Viharikoksista epäillyistä henkilöistä vuosittain noin 80 prosenttia on ollut Suomen kansalaisia, joista valtaosa on myös syntynyt Suomessa. Muut yleisimmät viharikoksista epäiltyjen kansalaisuudet ovat samoja, kuin asianomistajien yleisimmät kansalaisuudet. Tämä johtuu suureksi osaksi siitä, että osassa rikosilmoituksia samat henkilöt ovat sekä rikoksesta epäillyn että asianomistajan asemassa.

Uskonnon perusteella tehtyjen viharikosten määrät ovat olleet laskussa, ja niiden kohdistumisessa on myös tapahtunut muutoksia vuosiin 2008–2009 verrattuna. Em. rikosilmoitusten määrä oli korkeimmillaan vuonna 2009 (83), kun se vuoden 2012 tilastoissa oli seurantajakson alhaisin, 45 viharikosepäilyä. Seurantajakson alkupuolella viharikokset kohdistuivat suurelta osin muslimeihin, kun sen loppupuolella kristinuskon eri muodot ovat olleet enemmän kohteena. Uskonnon perusteella tehtyjen rikosilmoitusten tapahtumatilanteet ovat yleisimmin olleet sanallisia loukkauksia, uhkauksia ja häirintää.

Rikosilmoitusten tapahtumatilanteet epäillyissä uskonnolliseen taustaan perustuvissa viharikoksissa vuonna 2012

Tapahtumatilanne	Islam	Kristinuskko	Juutalaisuus	Muut	Ei tietoa mikä uskonto	Kaikki uskonnot
Sanalliset loukkaukset, uhkaukset ja häirinnät	3	9	7	4	1	24
Yksisuuntainen pahoinpitelyrikos	-	4	1	2	3	10
Omaisuusrikokset (esim. vahingonteot, varkauudet)	1	1	-	1	-	3
Tappelut, molemminpuolisia rikoksia	1	1	-	1	-	3
Sanallisesta provokaatiosta tehty rikos	-	2	-	1	-	3
Syrjintäjutut	-	-	-	-	1	1
Henkirikokset	-	-	-	-	1	1
Yhteensä	5	17	8	9	6	45
Tapausten määrä vuonna 2011	14	24	6	2	15	61

Seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvien epäiltyjen viharikosten tapahtumatilanteet vuonna 2012.

Tapahtumatilanne	Seksuaalinen suuntautuminen	Sukupuoli-identiteetti / sukupuolen ilmaisu
	N	N
Yksisuuntainen pahoinpitelyrikos	15	-
Tappelut, molemminpuolisia rikoksia	4	-
Sanalliset loukkaukset, uhkaukset ja häirinnät	4	1
Syrjintäjutut	3	-
Omaisuusrikokset (esim. vahingonteot, varkauudet)	1	2
Sanallisesta provokaatiosta tehty rikos	-	-
Yhteensä	27	3

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvia viharikoksia on ollut vaikeaa tunnistaa poliisin aineistoista. Vuosien 2008–2009 aineistoista löytyi suuri joukko sellaisia rikosilmoituksia, joissa oli käytetty seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviä herjauksia. Pelkästään homo-sanan sisältäviä ilmoituksia löytyi kumpanakin vuonna yli 400. Kuitenkin vuonna 2008 löytyi vain 23 ja vuonna 2009 31 sellaista rikosilmoitusta, joiden syynä voitiin tulkita olleen uhrin oletetun seksuaalisen tai sukupuolisen suuntautumisen. Yleisin rikosnimike on ollut koko seurantajakson pahoinpitely.

**Vammaisiin henkilöihin kohdistuneiden epäiltyjen
viharikosten tapahtumatilanteet vuonna 2012**

Tapahtumatilanne	2012
Sanalliset loukkaukset, uhkaukset ja häirinnät	9
Syrjintäjutut	3
Yksisuuntainen pahoinpitelyrikos	2
Omaisuusrikokset (esim. vahingonteot, varkaudet)	1
Sanallisesta provokaatiosta tehty rikos	1
Yhteensä	16

Vammaisiin henkilöihin kohdentuneet viharikosepäilyt ovat olleet alhaisia ja puolittuneet vuoteen 2012 (16) "huippuvuodesta" 2009 (32). Viharikosten tunnistaminen on myös vaikeaa, vaikka osassa tapauksista käy ilmi, että uhri on ollut epäiltyyn nähden heikommassa asemassa tai riippuvainen epäillystä henkilöstä. Esimerkiksi vuonna 2008 havaittiin yhteensä 28 rikosilmoitusta tapauksista, joissa teon ainakin osittaisena syynä voitiin päätellä olleen uhrin vammaisuus. Kuitenkin poliisin tietojärjestelmästä löytyi 218 rikosilmoitusta, joissa rikoksen uhrilla kerrottiin olleen jokin vamma. Varsinaisiksi viharikoksiksi näitä tapauksia ei kuitenkaan voitu luokitella, sillä teon motiivista tai esimerkiksi uhriin kohdistuneista herjauksista ei ollut ilmoituksissa mainintaa.

Näistä rajatapauksista suurin osa (59 %) oli yksisuuntaisia pahoinpitelyrikoksia, vain 17 % ilmoituksista ei sisältänyt fyysistä väkivaltaa. Noin 12 % tapauksista sisälsi seksuaalirikosepäilyjä.

Asenteet

Suomalaisten asenteita eri vähemmistöryhmiä kohtaan ei ole mitattu systemaattisesti. Saatavilla olevat asennetutkimukset koskevat pääasiassa maahanmuuttoa ja asenteita eri kansallisuusryhmiä kohtaan (Magdalena Jaakkolan tutkimukset 1989, 1995, 1999, 2005, 2008). Sittemmin erilaisissa kyselyissä on selvitetty muun muassa suomalaisten näkemyksiä maahanmuuton lisäämiseen tai vähentämiseen. Kysymyksenasettelultaan em. kyselyt eivät ole vastanneet todellisia mahdollisuuksia säädellä maahanmuuttoa, sillä lähes puolet vuosittain Suomeen muuttavista on vapaan liikkuvuuden piirissä olevia EU -kansalaisia. Eurobarometritutkimuksissa on selvitetty eri jäsenmaiden kansalaisten suhtautumista vähemmistöihin muun muassa kysymällä heidän suhtautumistaan tilanteeseen, että ko. ryhmää edustava henkilö valittaisiin korkeaan poliittiseen virkaan.

Kuten viereisestä kuviosta näkyy, suomalaiset suhtautuvat kielteisemmin kuin EU:ssa keskimäärin siihen, että korkeaan poliittiseen virkaan valittaisiin etniseen vähemmistöön kuuluva henkilö. Samoin suomalaiset suhtautuvat muita EU -kansallisuksia kielteisemmin naisen, vammaisen henkilön tai seksuaalivähemmistöön kuuluvan valitsemiseen korkeaan virka-asemaan.

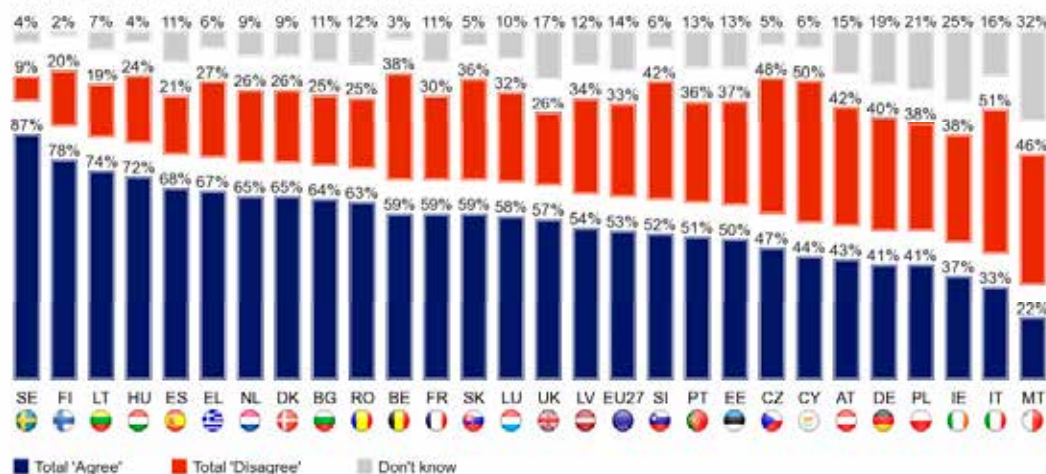
Eurobarometrin 2012 mukaan asenteet romaneja kohtaan vaihtelevat huomattavasti jäsenmaasta toiseen. Kysyttäessä tulisiko yhteiskunnan tukea romanien parempaa integroitumista yhteiskuntaan ruotsalaiset (87 %) ja suomalaiset (78 %) ovat kaikkein myönteisimpiä asialle.

Arvioikaa asteikolla 1–10 mitä mieltä olisitte, jos etniseltä taustaltaan valtaväestöstä poikkeava henkilö äänestettäisiin korkeimpaan poliittiseen virkaan (MAASSAMME) Asteikon arvo 1 tarkoittaa, että tilanne olisi teistä erittäin epämukava ja arvio 10 tarkoittaa, että tilanne olisi erittäin miellyttävä.

	Average	Diff. 2012-2009
EU27	6.5	+0.3
SE	8.0	=
DK	7.9	+0.7
UK	7.7	+0.7
LU	7.5	+1
IE	7.4	+0.9
ES	7.4	+0.3
PL	7.2	=
NL	6.9	+0.5
FR	6.8	-0.5
SI	6.7	+0.8
PT	6.5	+0.1
IT	6.0	+0.4
LT	5.9	+0.7
BE	5.8	+0.3
EE	5.8	-0.3
DE	5.6	+0.4
RO	5.6	-0.6
FI	5.5	=
BG	5.4	+0.4
MT	5.4	+1
AT	5.3	+0.7
HU	5.2	-0.2
LV	5.0	-0.4
SK	4.7	-0.8
CZ	4.4	-0.2
EL	4.2	=
CY	3.5	=

Asenteet romaneja kohtaan:

Oletteko samaa mieltä vai eri mieltä väitteestä, että yhteiskunta voisi hyötyä romanien paremmasta integraatiosta.

Lähde: Eurobarometritutkimus 2012

Lähteet

Aaltonen, Milla; Heino, Päivi; Villa, Susan (2013). "Riitelemine on pienelle ihmiselle raskasta" - Selvitys syrjinnän uhrien oikeusturvakeinojen saavutettavuudesta ja vaikuttavuudesta. Sisäasiainministeriön julkaisu 13/2013.

Eurobarometri 296 (2008). Discrimination in the EU in 2008. Special Eurobarometer 296. Euroopan komissio.

Eurobarometri 317 (2009). Discrimination in the EU in 2009. Special Eurobarometer 393. Euroopan komissio.

Eurobarometri 393 (2012). Discrimination in the EU in 2012. Special Eurobarometer 393. Euroopan komissio.

Huotari, Kari; Törmä, Sinikka; Tuokkola, Kati (2011). Syrjintä koulutuksessa ja vapaa-ajalla: Erytystarkastelussa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten syrjintäkokemukset toisen asteen oppilaitoksissa. Sisäasiainministeriön julkaisu 11/2011.

Junkala, Pekka & Lallukka, Kirsi (2012). Yhteiset kentät? Puheita ja tekoja vähemmistöihin kuuluvien nuorten yhdenvertaisen liikunnan ja urheilun edistämiseksi. Sisäasiainministeriön julkaisu 1/2012.

Junkala, Pekka & Tawah, Sanna (2009). Enemmän samanlaisia kuin erilaisia. Romanilasten ja -nuorten hyvinvointi ja heidän oikeuksiensa toteutuminen Suomessa. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2009:2.

Kankkunen, Paula; Harinen, Päivi; Nivala, Elina; Tapio, Mari (2010). Kuka ei kuulu joukkoon? Lasten ja nuorten kokema syrjintä Suomessa. Sisäasiainministeriön julkaisu 36/2010.

Laakkonen, Risto (1998). Rasismien ja etnisen syrjinnän seuranta Suomessa: ehdotus seurantajärjestelmäksi 16.12.1997. Työministeriö, Työhallinnon julkaisu. 46 p.

Larja, Liisa; Warius, Johanna; Sundbäck, Liselott; Liebkind, Karmela; Kandolin, Irja; Jasinskaja-Lahti, Inga (2012). Discrimination in the Finnish Labour Market - An Overview and a Field Experiment on Recruitment. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 16/2012.

Lehto, Anna-Maija & Sutela, Hanna (2008). Työolojen kolme vuosikymmentä. Työolotutkimusten tuloksia 1977–2008. Tilastokeskus, Helsinki.

Niemi, Jenni & Sahramäki, Iina (2012). Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2011. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 104. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere.

Niemi, Jenni (2011). Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2010. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 95. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere.

Peutere, Laura (2009). Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2008. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 85/2009. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere.

Peutere, Laura (2010). Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2009. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 88/2010. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere.

Rasmus, Minna (2008). "Sápmelašvuohta lea dego skea"ka"/ "Saamelaisuus on kuin lahja". Saamelaislasten hyvinvointi ja heidän oikeuksiensa toteutuminen Suomen saamelaisalueella. Lapsiasiavaltuutetun toimiston selvityksiä 2008:1.

Tihveräinen, Tero (2013). Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2012. Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 2. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere.

Sisäministeriö PL 26, 00023 Valtioneuvosto

Inrikesministeriet PB 26, 00023 Statsrådet

www.intermin.fi

SISÄMINISTERIÖ
INRIKESMINISTERIET